

36. СОЦИЈАЛНИ КОНТЕКСТ РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА КОД НАС

- ▶ Васпитање и образовање код нас везује се за постојање три државе: Краљевину Југославију, СФРЈ и СРЈ-СЦГ.
- ▶ Краљевина Југославија била је патријархално друштво, где је највећи део становништва био неписмен, јединствен школски систем није постојао, школе су ушле у нову државу са плановима и програмима из претходних држава и различитих цивилизација.
- ▶ После Другог светског рата југословенско друштво доживело је снажне промене и оно се развија кроз две фазе: етатистички социјализам и самоуправни социјализам. *Експанзија образовања и васпитања.*
- ▶ Југословенско друштво почетком последње деценије двадесетог века захватила је државна криза, грађански рат и као исход настанак нових држава на њеном простору. У Србији и Црној Гори међународна изолација, погоршано стање у свим областима и институцијама друштва, па и у образовању.

37. ГЛАВНЕ ЕТАПЕ У РАЗВОЈУ ОБРАЗОВАЊА

- ▶ Прва етапа 1945 -1958, коју карактерише: организовање демократског система васпитања и образовања, описмењавање становништва и установљење обавезног седмогодишњег школовања.
- ▶ Друга етапа започиње великом реформом школског система из 1958. године, доношењем закона о школству, и траје до 1974. године. За ову етапу је карактеристично да се предшколско образовање повезује са основном школом, обавезно основно образовање траје осам година, средње образовање се организује кроз гимназије, стручне школе, школе ученика у привреди и учитељске школе које у овом периоду трају пет година.
- ▶ Трећа етапа започиње 1974. године доношењем Резолуције о преображају образовања на Десетом конгресу СКЈ, а потом преношењем васпитања и образовања у надлежност република и покрајина и траје до 1990. године.

У овој фази основне промене у васпитању и образовању биле су:

- ▶ Јачање идолошке основе васпитно-образовног система
- ▶ Укидање образовног дуализма, односно фаворизовање школа које припремају за рад, а потом и укидање општеобразовних школа (гимназија)
- ▶ Увођење средњег усмереног образовања (1979 и 1986)
- ▶ Покушај реализације идеје покретног и перманентног образовања
- ▶ Дошло је до експанзије образовања, која је била изражена кроз веће обухватање младих одређеним степеном образовања, пораста броја ученика и студената, наставника и сарадника, пораста броја школских установа, пораста броја дипломирани итд.

Четврта етапа започиње 1990. и траје до данас.

- ▶ Ова етапа се односи на промене у васпитању и образовању у Србији и Црној Гори, а потом само у Србији. Њу карактерише:
- ▶ Повратак на систем образовања који је био до 1977. године, али је средње образовање претрпело реформу реформе.
- ▶ Учитељско образовање подиже се на универзитетски ранг оснивањем учитељских факултета.
- ▶ Појављују се приватне институције за васпитање и образовање, најпре од високог образовања.

38. ЕКСПАНЗИЈА ОБРАЗОВАЊА

- ▶ У периоду после Другог светског рата, васпитање и образовање на југословенском простору доживело је праву експанзију.
- ▶ Она се огледа преко раста васпитно-образовних установа, обухвата становништва свим степенима образовања, односно пораста броја ученика и студената, броја учитеља, наставника и професора, као и квалитативним развојем образовања.
- ▶ Експанзију образовања условио је општи друштвени развитак који се могао запазити у свим друштвеним делатностима - економији, политици, култури итд.
- ▶ Основно обележје експанзије образовања, као и укупног друштвено-економског развоја, јесте искорењавање неписмености. Ради илустрације: У Југославији је 1921. године било 50,5% становништва неписмено, 1948. 45,4%, а 1991. године само 6,7%. Број студената школске 1938-39. године износио је 16978, а школске 1984-85 359175. *Видети детаљније у уџбенику.*

Промене у структури становништва према школској спреми:

- ▶ У некадашњој Југославији промене у структури становништва према школској спреми, вршиле су се у складу са развојем образовања, тако да је на пример у периоду до 1981. године број становника са основном школом повећан 6 пута, са средњом 4 пута и са факултетом и вишом школом 9 пута.
- ▶ Касније, у наредних десет година настављен је процес побољшања образовне структуре становника.
- ▶ У Србији је током 1991. године било 9,56% становника без школске спреме, 23,97% са непотпуном основном школом, 24,70% са основном школом, 32% са средњом школом, 3,81% вишом школом и 5,6% са факултетом

39. СОЦИЈАЛНЕ НЕЈЕДНАКОСТИ У ОБРАЗОВАЊУ

- ▶ Узроци социјалних неједнакости у образовању могу се сагледати кроз социо-економски положај породице, слојна припадност породице и културно-образовни статус породице.

- ▶ Облици социјалних неједнакости у образовању:
  - 1) Неједнакости на старту у образовање (материјално-економски статус породице)
  - 2) Неједнакости у обухвату школовањем (предшколским установама обухваћено је 16% деце, основном школом 95,6%, средњом школом 65%, студијама 16%)
  - 3) Неједнакости при избору школе, факултета
  - 4) Неједнакости услова школовања
  - 5) Неједнакости у успеху у школовању (успех у школовању расте побољшањем социјалних услова, а опада са њиховим погоршавањем).

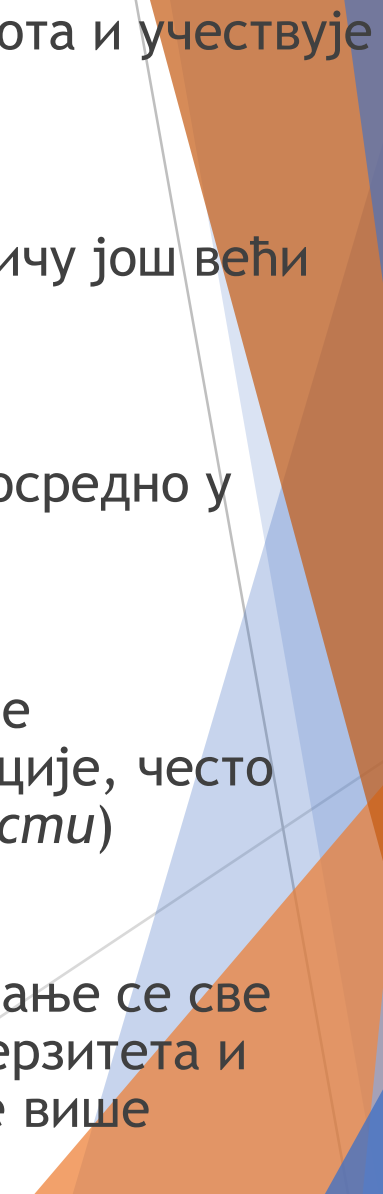

Последице социјалних неједнакости у образовању:

- ▶ Репродукција социјалних неједнакости у образовању као саморепродукција општих друштвених неједнакости (ради илустрације, према подацима из 1996. године у Србији: са завршеним факултетом је 0,3% деце радника, а 62,5% деце руководиоца);
- ▶ Репродуковање економских неједнакости (јер у мање развијеним срединама недостају стручни кадрови иако их у развијеним срединама има вишка). Зато се економске разлике повезују са стручно-кадровским приликама одређене средине па неразвијене средине спорије мењају привредну и друштвену структуру, а такво економско стање, с друге стране успорава развој самог образовања.

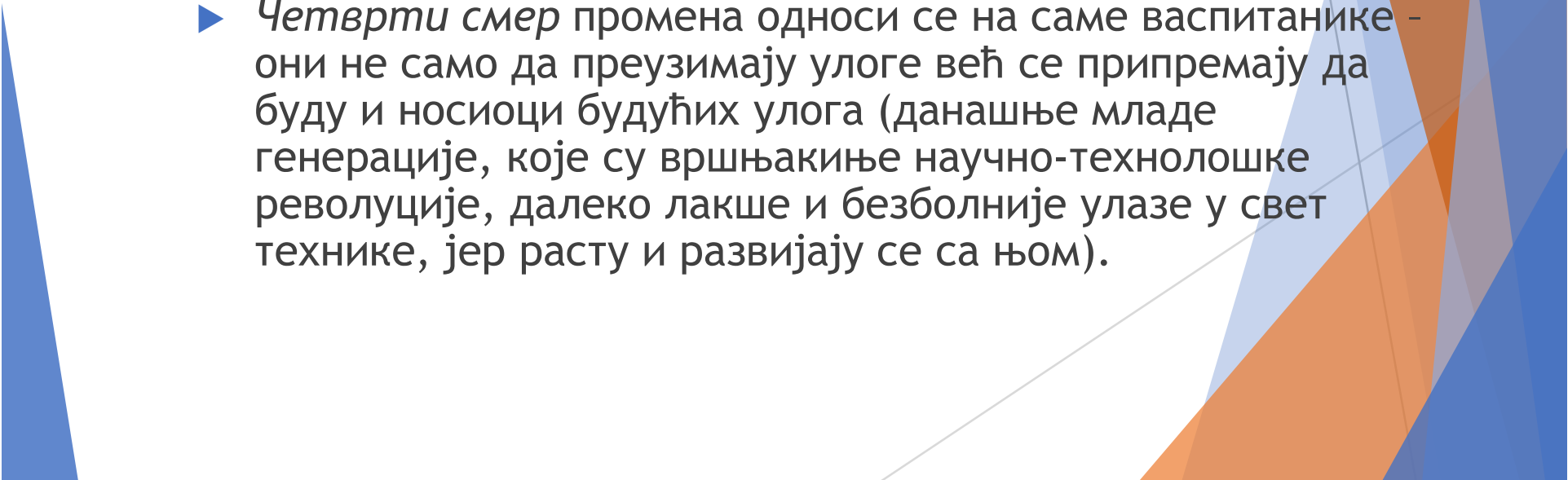
40. ПОСТИНДУСТРИЈСКО ДРУШТВО И ОБРАЗОВАЊЕ

- ▶ У историјском развоју друштва у социологији је уобичајено истицање три етапе: преиндустријско (пољопривредно), индустријско и постиндустријско друштво.
- ▶ У постиндустријском друштву долази до следећих промена:
  - 1) Мења се карактер економије и рада (физички рад и опслуживање машина све је више препуштено умним машинама - аутоматизација и роботизација)
  - 2) Индустрија замењује место са услугама, а теоријска знања су основа за решавање практичних питања економског раста
  - 3) Наступ свеопште образовање, а учење се протеже кроз читав живот
  - 4) Власт се заснива на знању и струшњаци заузимају кључне позиције

-
-
- 5) Универзитет чини средиште друштвеног живота и учествује у решавању друштвених проблема
  - 6) Нова средства масовних комуникација подстичу још већи плурализам друштвених вредности
  - 7) Маса људи осећају потребу да учествују непосредно у политици (жене)
  - 8) Развој електронике отвара могућности велике манипулације људима, утиче на њихове емоције, често контролишући њихов разум (*индустрија свести*)
  - 9) Економска власт се децентрализује, одлучивање се све више одвија у тесној сарадњи државе, универзитета и привреде - наука, политика и индустрија све више наступају јединствено.

41. ТЕХНОЛОШКЕ ПРОМЕНЕ И ОБРАЗОВАЊЕ

- ▶ Овде је реч о променама које доноси научно-технолошка револуција
- ▶ Технолошке промене, без обзира на то што је процес образовања увек примеренији постојећем, делују у неколико смерова:
- ▶ *Први смер* промена односи се на концепт образовног система и проблем њехове модернизације. Захтева се промена система образовања, од класичног ка флексибилном и перманентном;
- ▶ *Други смер* промена односи се на садржаје образовних програма, њихово прилагођавање привредној структури која се све више модернизује;

-
- ▶ *Трећи смер* промена обухвата модернизацију професије наставног и васпитног кадра за сценарије информатичке револуције и модернизације, који се разликују од традиционалних начина живота и културе. У први план долазе проблеми технолошке писмености. (Учење на даљину, индивидуализација наставе, промена профила предавача - уместо да подучава он ће бити организатор наставе итд); и
  - ▶ *Четврти смер* промена односи се на саме васпитанике - они не само да преузимају улоге већ се припремају да буду и носиоци будућих улога (данашње младе генерације, које су вршњакиње научно-технолошке револуције, далеко лакше и безболније улазе у свет технике, јер расту и развијају се са њом).

42. МОДЕРНИЗАЦИЈА И ОБРАЗОВАЊЕ

- ▶ Теорија модернизације је једна од најутицајнијих теорија у савременој *Социологији развоја*.
- ▶ Модернизација представља повезаност низа друштвених промена на бази индустријализације и социјалне диференцијације у главни павац промене: од традиционалног ка модерном друштву.
- ▶ Да би се остварила модернизација у образовању потребни су одређени предуслови, међу којима су два кључни. Прво, треба створити климу за промене код људи који су одговорни за образовање, наставницима, ученицима и њиховим родитељима; и друго, да школски системи буду опремљени потребним средствима за иновације.

Приоритетни задаци за брз напредак у области педагошке иновације, према Ф. Кумсу, су:

- ▶ Модернизација управљања школством (децентрализовати образовање, створити услове за конкуренцију образовних установа, родитељима омогућити шири приступ у управљању школом);
- ▶ Модернизација наставника (најпре реформисати образовање наставника, прилагодити наставни кадар структуралним променама у друштву, перманентно образовање наставника итд);
- ▶ Модернизација процеса учења (уметност обучавања и образовања уступиће место техници подучавања - *инжињери за васпитање и образовање*).

43. НОВЕ ИНФОРМАТИЧКЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ И ОБРАЗОВАЊЕ

- ▶ Снажан развој информатичке технологије довео је до стварања информатичког друштва, које више није интелектуална апстракција, већ економска стварност. Телесну снагу замењује стваралачка снага ума.
- ▶ Нова компјутерска технологија и средства комуницирања замењују класичне индустријске послове и постепено освајају нове делатности, процесе и производе. Вештине читања и писања биће потребније него икада, а то подразумева и измене у образовном систему.
- ▶ Привреда информатичког друштва прва се темељи на ресурсу који не само што се обнавља, него и сам производи. Информација постаје темељни ресурс.

Данашњи научно-технолошки развој почива на информацијама, кроз процесе микрокомпјутеризације, телекомуникација, роботизације и биотехнологије.

- ▶ Компјутеризацијом је остварена могућност обраде информације, њеног похрањивања (чувања) и даљег искоришћавања.
- ▶ Роботизацијом се остварује посредовање информацијама у непосредном акту производње, без непосредног присуства човека (беспилотне летилице, навигациони системи у аутомобилима, производња аутомобила, челичане, текстилна индустрија итд).
- ▶ Биотехнологија се темељи на измени информација у генетском коду и тако интервенише у досадашњој природној размени наследних особина (генетски модификоване житарице, клонирање животиња и људи итд)

Информатика је данас четврти сектор привреде (уз пољопривредни, индустријски и услужни). Он садржи прикупљање, обраду, меморисање и стављање података и информација у технологије за електронску обраду података.

- ▶ Постоје четири нивоа информатичке писмености:
  - 1) Техничко разумевање информатичке технологије (основно познавање рачунара)
  - 2) Овладавање применом електронских рачунара (коришћење и састављање неког текста, претраживање база података)
  - 3) Овладавање коришћењем информација које пружа савремена технологија. И
  - 4) Размена писмености у разумевању информација.

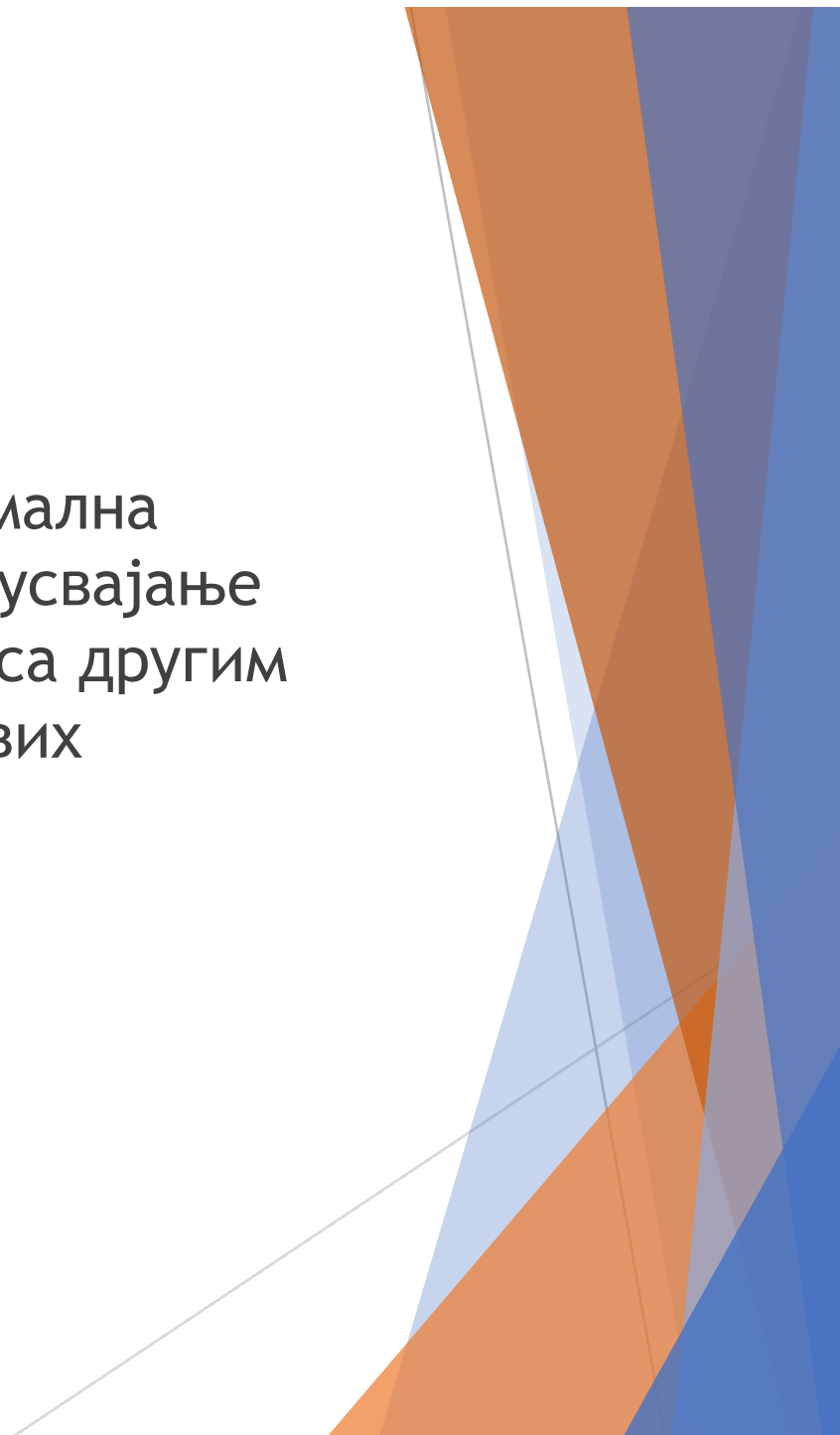
44. УТИЦАЈ ТЕХНОЛОГИЈА НА НАЧИН ЖИВОТА И СТРУКТУРАЛНЕ ПРОМЕНЕ У ОБРАЗОВАЊУ

- ▶ Нове технологије структурално мењају начин живота (рад, породични живот, слободно време итд).
- ▶ Традиционални циљеви и методи образовања су пред великим изазовима. Уколико се у њима не догоде одговарајуће промене, постојеће образовне установе ће доћи у противречност и сукоб са технолошким променама и друштвом у целини.
- ▶ образовање свих категорија, укључујући и одрасле, доживеће велике трансформације, које превасходно укључују информатичку писменост неопходну за рад, комуницирање, управљање и одлучивање.

Примена информатике у школама у најразвијенијим земљама одвијала се у пет фаза:

- ▶ Играње и експериментисање на компјутеру
- ▶ Увођење посебних предмета и систематско упућивање ученика како да комуницирају са рачунаром, најчешће на једном програмском језику
- ▶ Укључивањем рачунара у образовни процес, увођење наставних софтвера за компјутерски вођену наставу, симулационе моделе и за учење и подршку стваралаштву
- ▶ Интегрисање рачунара у основне активности школе, успоставља се комуникацијска мрежа која повезује наставу свих предмета, и
- ▶ Пета фаза, повезаност на линији кућа - школа.

- ▶ Образовање није само оптимална обрада информација, већ и усвајање културног наслеђа, дијалог са другим људима и коришћење њихових искустава.

45. ИНФОРМАТИКА И РАЗНОЛИКОСТ ОБРАЗОВАЊА

- ▶ Образовање у информатичком друштву огледа се у трагању за новим моделима друштвене комуникације људи.
- ▶ При томе се прави велики заокрет у схватању функције образовања, од крутог шематизма пасивног преношења знања иде се ка припремању младих да се активно, креативно и самоактуализовано односе према друштвеној стварности.

Из тог контекста видљиви су следећи правци промена:

- ▶ Прелаз са колективног образовања на индивидуално (из учионица на комјутер)
- ▶ Прелаз са пасивног образовања на активно образовање
- ▶ Уместо досадашњег блока школских година време посвећено стицању знања и развијању способности распоређиваће се на прилагодљив и флексибилан начин током целог живота
- ▶ Класичне испите замениће стално, индивидуално проверавање.

Коришћење информационих технологија не сматра се образованошћу, већ средством за стицање нових знања.